

Rákóczy Anita

„S örökkön él a szerelem”

DON QUIJOTÉK, DULCINEÁK ÉS A GAZDASÁGI VÁLSÁG

Nem álltunk jól 1929-ben, amikor október 29-én, az úgynevezett „fekete kedden” összeomlott a New York-i tőzsde. Nem álltunk jól 1932-ben a müncheni Oktoberfesten sem, hiába röpdösött a Zeppelin az őszi égen. És most sem állunk jól – erről szól a 2010-es Theatertreffen első két előadása a múltjával farkasszemet néző Berlinben. A kollektív és még „idejében” elkezdett múltfeldolgozás irigylésre méltó, nem megspórolt, folyamatos gyászmunkája a jelen megoldatlan kérdései felé fordulás képességét és lehetőségét ígéri, amit az idei fesztivál versenyprogramjában szereplő, gyökeresen eltérő színvonalú két produkció – Johan Simons és Paul Koek *Kasimir és Karoline*-rendezése és a *Mi lesz veled, emberke?* Luk Perceval színrevitelében – be is váltott.

Johan Simons és Paul Koek közel húsz éve dolgoznak együtt. Közösén alapították a Theatergroep Hollandiát, majd 2005-ben szétváltak útjaik: Simons a belga NT Genthez, Koek a holland De Veenfabriekhez szegődött, így nem meglepő, hogy a *Kasimir és Karoline* a Schauspiel Köln, az NT Gent és a De Veenfabriek koprodukciójában valósult meg.

A társrendezők a Theatertreffen nyitó előadását, Ödön von Horváth Volksstückjét egy legalább kétszintes drámamodellnek megfelelő, monumentális díszletbe helyezték a Haus der Berliner Festspiele színpadán. Az építkezéseket idéző, felállványozott, alumíniumcsövekkel osztott parkoló neonzöld fényben úszik, miközben a szereplők példás igyekezettel, de hiába próbálják a hatalmas teret bejátszani, és aktuális társadalmi státusuknak megfelelően botladoznak a világszintek között. A parkoló felett, ahová a tanácsosok is vizelni járnak, és a Zeppelin alatt, de már elérhetetlen távolságban ott lebeg a nagy közös álom a kispolgári létről, családról, gyerekekről: egy rózsaszín neoncső vonalház. A befolyásos Speer bírót (Felix Vörtler), Rauch kereskedelmi tanácsost (Michael Wittenborn), valamint a perifériára szorult, munkanélküli, alvilági elemeket és a vurstliban kavargó, széttartó szerelmespárt mégis eltéveszthetetlenül összeköti egy brutális és didaktikus díszletlem: a kétméteres, szemkibökő, az előadás titkait már a kezdete előtt kibeszélő, ezüstflitteres felirat: ENJOY.

Hát igyekszünk, igyekszünk, megfeszülve próbálunk élvezni, ha már fel lettünk rá szólítva. De kizökkent a rockbanda, melyet az előadás zenéjét is jegyző Koek sajnos a produkció kellős közepébe helyezett, hogy még véletlenül se maradjanak észrevétlenek a feszes, fekete gumiruhába bújtatott, fehér parókás, elektromos gitá-

ros, szintetizátoros fétisfigurák. Simons egy interjúban elmondja, hogy az Ödön von Horváthra jellemző *couleur locale* és bármiféle romantizálás ellenében tudatosan mozdultak el a nyolcvanas évek német poprockja felé, hogy Kasimir és Karoline történetét kellően maivá, modernné tegyék. Ehhez képest a zene egy pillanatra sem szervesül az előadásba, amely a darabválasztást tekintve még aktuális lenne: testidegenként, ízléstelenül lötyög rajta, és ez a fatális rendezői tévedés az irritáción kívül semmi egyebet nem tud kiváltani.

Hamarosan felfedezzük, hogy az este az érzékek, a vágyak kergetésének és kielégítésének jegyében telik. Hogy ez nyilvánvaló legyen, nem kell megvárni, amíg a Karolinéről (Angelika Richter) lecsúszott Speer egy parkoló autóra tuszkolja és hátulról meghágja az egyik pénzért kapható lányt. A sodródó, állását, majd barátját is elvesztő Kasimir (Markus John) kivételével minden szereplő tudatos lépésekkel halad világosan kitűzött célja felé: Karoline mulatni akar, fagyaltot enni, de egy lehetőleg nyugdíjogosult jó parti sem ártana – ezt elérendő kettésével szedi lábacskaikat fölfelé a jelöltek ranglétráján; Schürzinger (Jan-Peter Kampwirth) szintén szereti a fagyaltot, ez az egyetlen szenvedélye a karrierépítésen kívül, s az előléptetés reményében a gyors felfogóképességű ifjú skrupulusok nélkül képes átjátszani Karolinét főnökének, Rauchnak; Merkel Franci (Carlo Ljubek) meg kívánja oldani barátja, Kasimir

Andreas Pohmann felvétele

JOBBRA FENT: Mi lesz veled, emberke?
(Münchner Kammerspiele)

LENT: Kasimir és Karoline (Schauspiel Köln – NT Gent –
De Veenfabriek)

Klaus Lerebvre felvétele

életét, s mind a párkapcsolat, mind a kenyérkereset terén jó példával elől járva elindítja őt a kocsisfeltörés és meggazdagodás útján; az ő Ernája (Lina Beckmann) pedig nem akarja, hogy bántásák, és azt akarja, hogy bántásák.

Kasimir figurája Simons és Koek rendezésében minden illúziótól mentes, lecsúszott macsó, aki ugyan nem veri a nőjét, mint Merkel Franci, mégis agresszív: amikor összevész Karolinével, nekimegy egy autónak a parkolóban, és rázza veszettül. Amikor véletlenül megbotlik, dühében olyan vadul veri az állványt egy vasdarabbal, hogy inog, csörömpöl az egész díszlet: úgy üt, mintha meg akarná változtatni a világot.

Kasimir egészen különösnek hat ebben a közegben – tehetetlen, iránytalan „valamit akarása”, a Karoline iránti definiálatlan érzéseibe való erőtlen kapaszkodás az Oktoberfest Don Quijotéjává avatja. Rauch meg is kérdezi Schürzingerrel Kasimir láttán: „Hát ez meg ki? Don Quijote?” Dulcineájával azonban nincs szerencséje, Karoline nem tart ki mellette, Schürzingerrel költözik be a rózsaszín neoneházba. A Merkel Francitól rá maradt, priuszos Erna mint szerelmi partner rossz vicc, de manapság nem szabad lebecsülni az újrakezdés leg-halványabb lehetőségét sem. Az előadás hullámmzó színvonalára ellenére is túlmutat a fiatal párok egyéni tragédiáján: munkanélküliség, értékvesztés, erőszak – mint ha itthon lennénk.

Ilyen ordas körülmények között az élet főbb fordulópontjait, így az utódnemzést is tervezni kell, nem jöhet a gyerek *csak úgy*. Majd ha lesz jó fizetés, biztos állás, otthon, ha lesz mire alapozni a jövőt, akkor indulhat a családalapítás-projekt. 1929-ben az előrelátó Johannes Pinneberg (Paul Herwig) kézen fogja kedvesét, Lämmchent (Annette Paulmann), és elviszi egy nőgyógyászhoz, hogy megtegyék a szükséges óvintézkedéseket. Az orvos bevezeti a lányt az üres színpad közepén lévő öltözőparaván mögé, ahol azonnal kiderül, hogy az elővigyázatosság hiábavaló volt, merthogy jön a gyerek. *Csak úgy*.

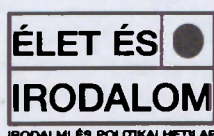
A fiatalok nem sejtették, hogy éppen ekkor üt be a tőzsdekrach, az évekig tartó és a második világháborút megelőlegező gazdasági világválság hírnöke: felvállalják egymást, összeházasodnak, és elkezdődik a keserves harc a kenyérért, családjuk életben maradásáért.

Az ő négy órán át tartó, balladai küzdelmüket bontja ki a Münchner Kammerspielének a TheaterTreffen több díját elnyerő előadása, a *Mi lesz veled, emberke?*. Hans Fallada regényét rendkívüli dramaturgiai és ritmusérzéssel maga a rendező Luk Perceval adaptálta színpadra. A színészek olykor narrátorként kommentálják az eseményeket, vagy reflektálnak önmagukra és egymásra, ami tovább mélyíti az értelmezés síkjait, és gyakran irónia, humor forrása lesz.

Az egyetlen díszletlem az első jelenetbeli orvosi paraván, amely alkalomadtán zenegéppé vagy szárnyas ol-tárhoz hasonlító konyhaszekrényé alakul, egyébként minden helyszín csak jelzett, a gazdag narrációból ismerjük fel őket. Herwig és Paulmann játéka annyira leköt, hogy nem hiányzik más látnivaló. Nem idegenítenek el, nincsen aktuálkacsintgatás a jelenre, nem erőlködnek, így nekem sem kell erőlködnöm, hanem csak elmondanak egy történetet, de azt olyan komolysággal és átéléssel, hogy a mese magával ragad, a négy óra elröppen. A háttérben Walter Ruttmann *Berlin, egy nagyváros szimfóniája* című, 1927-es dokumentumfilmjének fel-feltűnő fekete-fehér képein elégedetlen, dühödtt emberek tömegei vonulnak, éhesek és készülnek valamire, a fasizmus szele az arcomba csap, s még inkább megértem, hogy mi közöm van Johannes és Lämmchen „meséjéhez”.

A Pinneberg házaspár – a hasonló szociális helyzetű Kasimirral és Karolinével ellentétben – utolsó csepp verítékéig tisztességesen küzd a megmaradásért, de kitarításuk, igyekezetük szélmalomharc: nem rajtuk múlik, de nem rúghatnak labdába, nagyobbát rúgott a tőzsdetrach. A darab elején lelkes, törekvő, bár már akkor is szorongó Johannesből a sokadik megszorítás, eladási versenyben alulmaradás, meg nem felelés és elbocsátás után kiegyenesedni nem tudó, önértékelésében mélyen megtört, felesége tekintetét is kerülő emberi roncs lett, akit rendőrök kergetnek el egy kirakat elől, és a saját otthonába sem mer bemenni már. Még jó, hogy Dulcineák helyett Lämmchen megy ki elé a kertbe, és rózsaszín neonházak helyett hazavezeti.

Az előadások megtekintését az NKA támogatása tette lehetővé

MINDEN PÉNTEKEN!

**KERESSE A HÍRLAPÁRUSOKNÁL
VAGY FIZESSEN ELŐ!**

Kedvezményes éves előfizetési díj 15.500 Ft
Megrendelhető a szerkesztőségben:
1089 Budapest, Rezső tér 15.
Tel: 06-1 210-5149, 210-5159; Fax: 303-9241
e-mail: lapterjesztes@es.hu

SUMMARY

We set forth our series on single Hungarian theatres. Andrea Tompa surveys the second season of managing director Róbert Alföldi at the head of the Budapest National Theatre and Tamás Jászay shows signs of artistic progress in the activity of our most neglected regional theatre, the Jókai of Békéscsaba.

Analyzing several performances of two comedies – Michael Frayn's *Noises Off* and *Othello at Gyulaháza* by Béla Gábor – authors István Ugrai and Balázs Zsedényi offer a comprehensive picture of the state of theatre as entertainment in our country. The rest of our critics – Andrea Tompa, László Sz. Deme, Andrea Stuber, Noémi Herczog, Glória Halász, Anita Rákóczy and Judit Szántó – review two productions directed by János Mohácsi: a free version of *Noises Off* and *The Villain of the Village* by Ede Tóth, as well as Dan Gordon's *The Rainman* (City Theatre), *You Can't Miss It*, a variety show at the Örkény, Christopher Marlowe's *Doctor Faustus* (Budapest Chamber Theatre), the musical *Chicago* at the former Atrium cinema, Péter Kárpáti's *Wandering Gods* (at a new venue called Fogasház), *Eleven Minutes* by Paulo Coelho, a joint production of New and Thalia Theatres.

Dance critics Ákos Török, Virág Vida and Tamás Halász saw for us Prokofiev's *Peter and the Wolf* (National Dance Theatre), Shakespeare's *Hamlet*, a physical theatre production by Péter Uray, played at the Merlin by the Studio M of Sepsiszentgyörgy/Sfintul Gheorghe (Romania), *Turning Point of an Epoch*, three choreographies by Zoltán Fodor, leader of Inversedance/National Dance Theatre, while Csaba Kutszegi talked to choreographer György Krámer who founded and leads a dance section at the Miskolc National Theatre.

Two further conversations follow. László Bérczes met Zsolt Trill, an outstanding actor coming from the Beregszász/Beregovo Hungarian Theatre (The Ukraine), currently member of the Debrecen company and István Kornya talked to József Rácz, important actor of the same Beregszász theatre.

We publish two contributions about the Miskolc Opera Festival. László Kolozsi appreciates performances of XXth century operas, while Tamás Koltai evokes the whole program of the manifestation devoted to „Mozart, Verdi, Puccini + Bartók”.

In our column Workshop, playwright and literary manager András Visky analyzes the rehearsal methods of director Gábor Tompa, outstanding personality of the Hungarian speaking theatre in Transylvania.

In an outlook on world theatre, Krisztián Faluhelyi reviews contemporary German drama as featured at the Berlin TheaterTreffen and Anita Rákóczy picks out two performances of the same festival: Ödön von Horváth's *Kasimir and Karoline* and Hans Fallada's classic novel *Kleiner Mann was nun?*, adapted by its director Luk Perceval.

This issue's playtext is a new translation by Imre Szabó Stein of Christopher Marlowe's *Doctor Faustus*.